

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filologiske Meddelelser, bind **32**, nr. 7

Dan. Hist. Filol. Medd. **32**, no. 7 (1952)

HAMLET OG BOGHANDLERNE

AF

PAUL V. RUBOW

København

i kommission hos Ejnar Munksgaard

1952

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB udgiver følgende publikationsrækker:

L'Académie Royale des Sciences et des Lettres de Danemark publie les séries suivantes:

	Bibliografisk forkortelse <i>Abréviation bibliographique</i>
Oversigt over selskabets virksomhed (8°) (<i>Annuaire</i>)	Dan. Vid. Selsk. Overs.
Historisk-filologiske Meddelelser (8°)	Dan. Hist. Filol. Medd.
Historisk-filologiske Skrifter (4°) (<i>Histoire et Philologie</i>)	Dan. Hist. Filol. Skr.
Arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser (8°)	Dan. Arkæol. Kunsthist. Medd.
Arkæologisk-kunsthistoriske Skrifter (4°) (<i>Archéologie et Histoire de l'Art</i>)	Dan. Arkæol. Kunsthist. Skr.
Filosofiske Meddelelser (8°) (<i>Philosophie</i>)	Dan. Filos. Medd.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°) (<i>Mathématiques et Physique</i>)	Dan. Mat. Fys. Medd.
Biologiske Meddelelser (8°)	Dan. Biol. Medd.
Biologiske Skrifter (4°) (<i>Biologie</i>)	Dan. Biol. Skr.

Selskabets sekretariat og postadresse: Ny vestergade 23, København V.
Selskabets kommissionær: EJNAR MUNKSGAARD's forlag, Nørregade 6, København K.

L'adresse postale du secrétariat de l'Académie est:

Ny vestergade 23, Copenhague V, Danemark.

Les publications sont en vente chez le commissionnaire:

EJNAR MUNKSGAARD, éditeur, Nørregade 6, Copenhague K, Danemark.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filologiske Meddelelser, bind **32**, nr. 7

Dan. Hist. Filol. Medd. **32**, no. 7 (1952)

HAMLET OG BOGHANDLERNE

AF

PAUL V. RUBOW

København

i kommission hos Ejnar Munksgaard

1952

Printed in Denmark.
Bianco Lunos Bogtrykkeri.

I.

De tre Professioner: Forlægger (publisher), Boghandler (bookseller) og Bogtrykker (printer), var paa Shakespeares Tid ligesom nu distinkte Begreber, om de end fuldt saa ofte som nu om Dage forenedes to eller tre i den samme Person. I Almindelighed skelnede man helst mellem printers, der var den nyeste Profession, og stationers, der betegnede Forlægger, Bogsælger og *Bogbinder* under eet. Det berømte *Stationers' Register*, her citeret efter Dr. *Arber's Reprint* eller *Transcript*, er dette Laugs Protokol, en mageløs Hovedkilde til Studiet af Englands Litteratur i Tudor- og Stuart-Tiden. Et ejendommeligt Træk ved den elizabethanske Bogs Titelblad er Foreningen af to eller tre Navne: Printed for N. N. by N. N., and *are* (saaledes tit uanset der kun er eet Bind) to be sold by N. N. (eller »at East End near Christ Church« o. desl.). Det for os underlige i Kombinationen er det Faktum, at Forlægger og Trykker og Boghandler synes at veksle efter ukendte Love, idet de samme Personer optræder vekselsvis i alle tre Roller.

Boghandlerne i England falbød baade inden- og udenlandsk Gods, og baade engelske og latinske (eller andre fremmede) Bøger kunde faas paa deres Diske. De engelske Bøger var undertiden trykte i Udlandet, de latinske ofte i England; nogen meget stor Producent af latinske Sager var England dog ikke i Renæssance-Tiden. Den engelske Typografi fra hine Dage staar for det Meste tilbage for den italienske, nederlandske, franske og tyske. Bogimporten var meget anselig, og i Kong James I's Dage havde London og Westminster (dengang *to* Byer) et betydeligt Antal Trykkerier og Boghandlere, og ret talrige Forlæggere af højst forskelligt Kaliber, fra velmeriterede Boghuse — om end intet i Smag med de fornemme Firmaer i Venedig, Basel, Lyon, Paris, Antwerpen o. s. v. — til tarvelige Manuskriptjægere. Typematerialet

var oftest købt paa Fastlandet, og man generede sig ikke for at benytte allerede brugte og slidte Sæt af Typer. Den rige Tudor'ske Litteratur tager sig paa permanente Bogudstillinger ganske anselig ud, og minder ikke for Ingenting om Fastlandets. Men set paa nær Hold gaar Glansen af, og de berømmelige Blade virker typografisk som Stedbørn.

Studiet af Shakespeares og hans Samtidiges Texter har naturligt virket paa Interessen for Forlæggere, Trykkere og Boghandlere. I en ganske særdeles Grad har *Pollard's* Lærdomme haft en Indflydelse paa Textbehandlingen og Udgivelsen af Mesterens Værker. Pollards Forskning skylder vi navnlig et mere fortrøstningsfuldt Syn paa Værdien af de saakaldte Kvarto'er eller Theater-Smaatryk af en Del af hans og Andres Arbejder. Rigtig nok var siden Alexander Pope's Dage (1725) Kvartudgaverne bestandig steget i Anseelse blandt Shakespeareforskerne. Men med den saakaldt bibliografiske Skole oprandt en ny Dag. Man skelnede fra Pollards og McKerrows Tid mellem *gode* og *slette* Kvarter, og afviste den summariske Paastand i Folioudgavens Indledning (1623) om at den hele Smaatryks-Litteratur bød paa en »stolen and surreptitious« Text. Den bibliografiske Skole hævdede, at allerede fra 1590'erne havde Skuespillertrupperne for Skik at lade enkelte Skuespil eller flere ad Gangen indregistrere for at sikre dem mod Eftertryk, og den tillagde denne Registrering en meget stor Betydning for Overleveringen. Heri har man sagtens overdrevet meget! For Shakespeares Vedkommende er der i det mindste ingen slaaende Beviser. Paa den anden Side har den noget ensidige Fremhævelse af Studiets bibliografiske Side haft uheldige Følger. Den sunde textkritiske Methode er bleven tilside-sat. Udgaverne er blevne karakteriserede een for een og deres »Autoritet« vurderet meget forskelligt. Skellet mellem gode og daarlige Kvarter er trukket for haardt op. Og de mindre ansete Kvarter er blevne negligerede, fordi den bibliografiske Skoles Mænd ikke har vidst Besked om »daarlige« Overleveringers Betydning. Det staar for disse Lærde som om en »god« Text uden videre maa have Forret i ethvert enkelt Tilfælde for mindre højt vurderede; og de føler det som en Helligbrøde, hvis man behandler fine og tarvelige Udgaver paa lige Fod, uagtet det er indlysende, at de førstes Dyder vil vise sig netop ved den retfærdige Sammenligning Linie for Linie.

Stationers' Register var oprindelig (siden 1557) en regnskabsmæssig Institution, og indeholdt da kun Oplysninger om Bøger for Pengenes Skyld. Først i Tidens Løb fik det Karakteren af en Autorisations-Protokol. Dennes tidligste Formel for »Takynges of ffynes for Coppys« eller »Receptes for fynes, granting of Coppys (and other thynges)« er »Recevyd of N. N. for his lycense for pryn-tinge of a boke intituled« etc. (1559).

I hine Tider vexler saadanne Poster med Bøder for Uorden og andre Erindringsposter. Formlen blev staaende, da disse Poster skiltes ud fra det øvrige Regnskab (1562). Licenserne bevilgedes fra Begyndelsen af (som det synes) af Lauget selv: senere ses Autoriteterne at have blandet sig mere og mere i Tingene. Boghandlerregistret blev et Redskab for Censuren. Jeg henviser for Resten til Østerbergs Redegørelse i hans *Studier over Hamlet-Texterne* S. 72 f. Den viser, at Roberts' Protokollering af *Hamlet*, hvad det nu var for en Text, er normal. Han har jo ogsaa kunnet benytte den i 1604, og Skuespillerne har kunnet dispensere sig for at betale Afgift af Stykket til deres Udgave i 1623. Der maa vel have foreligget et Manuskript, og det har da modtaget Master Zachariah Pasfeilds Imprimatur. Pasfeild var Censor for Bøger (og Theaterstykker) siden 1600, vel som Amanuensis for Biskoppen; mellem 1610 og 1620 findes hans Navn ikke i St.R. Om han har læst Stykket, for anden Gang! er mere end tvivlsomt. Og om Roberts havde anden Adkomst, end at han har købt Manuskriptet af en eller anden Røver, er ogsaa usikkert.

II.

JAMES ROBERTS blev »made free of the Company« 1564, Shakespeares Fødselsaar, og »admitted into the Livery« 1596. Da man almindeligvis traadte ud af Lære i 19 Aars Alderen, kan hans Fødselsaar vel sættes til ca. 1545. Han maa have drevet Forretning allerede som toogtyveaarig, da han d. 24. Juni 1567 modtog en Lærling. I 1579 ser vi ham sammen med fem Andre gøre Undskyldning for en uberettiget Klage de havde fremsat mod Bestyrelsen af Bogtrykker-Lauget. 2. Maj 1580 overtog han en Lærling fra en anden Mester (Powell), ligeledes 1. Sept. 1589 fra Mester Newman. Flere Lærlingehistorier kendes fra $\frac{7}{5}$ 94, $\frac{1}{4}$ 97,

$\frac{3}{8}$ 1601, $\frac{19}{4}$ 1602 (Roberts lover at sætte det unge Menneske i Skole, indtil han kan læse og skrive). Roberts havde et Privilegium paa at trykke Almanakker, sammen med en vis Watkins; det blev fornyet i 1589, ved hvilken Lejlighed det betegnedes som et »Monopoly given to the patentee on the faith of his general accuracy, probity, and trustworthiness« (Arber). I 1589 ægtede han Bogtrykkeren John Charlewoods Enke, Alice C., og fortsatte begge Bogtrykkerier. Blandt Charlewoods Aktiver var — siden 1587 — Retten til at *trykke Komedieplakater* (bills for players). Roberts købte den af Charlewoods Exekutorer og beholdt den til 1608, da den gik over til William Jaggard. Dette Privilegium maa have sat ham i Forbindelse med alle Skuespilhusene. (Se Arber III 575 pr. $\frac{31}{5}$ 1594, jfr. smst. II 477 pr. $\frac{30}{10}$ 1587.)

Roberts er sjældent inddraget i Konflikter. 1. Sept. 1595 blev han draget til Ansvar for ulovlig Trykning af en Katekismus, »which he hath lately printed . . . contrary to his Majesty's prohibition and the orders of this Company.« I 1602 blev han valgt til at være Bogtrykker-Laugets »renter« (Kasserer), men han vilde ikke modtage Posten. 26. Marts 1602 blev han da idømt en meget stor Bøde, £ 5, for »not serving the rentership«; han betalte den 19. April. Den 29. Okt. 1597 ser vi ham blive valgt til at repræsentere Lauget ved at »go to dinner to my Lord Mayors feast«. Allting tyder paa, at han var en af Laugets allermest ansete Mænd.

Roberts var baade Forlægger og Trykker. Alfred W. Pollard, *Shakespeare's Folios and Quartos* p. 107 bringer en Liste over Bøger trykte med hans berømte »roman 82« Type, jfr. samme Skrift p. 94 f. Imellem hans Forlags- eller Trykkeri-Artikler er adskillige shakespeareske Kvarter. I Pollards nævnte Bog pp. 90 og 91 er afbildet den falske og ægte *Merchant*, daterede 1600, men den ene er først fra 1619; smst. p. 92 den falske *Midsummer nights dreame* der tillagdes ham. Hans Privilegium paa *Merchant* findes hos Arber III 122 ($\frac{22}{7}$ 1598); det blev afstaaet til Thomas Hayes 28. Okt. 1600. Samme Aar trykker Roberts en Udgave af *Titus Andronicus* for Edw. White; den var ikke indført i St. R. og blev optrykt af Roberts 1611.

I Stationers' Register nævnes 1615 en Del af hans Forlagsartikler som overgaaede til William Jaggard. Rimeligvis var Transaktionen af ældre Dato, da Roberts synes at have trukket sig tilbage fra Forretningerne i en Alder af henved 70 Aar.

NICHOLAS LING fra Norwich, hvor hans Fader var Pergamentmager, kom d. 29. Sept. 1570 i Lære hos Bogtrykkeren Henry Bynneman (ligesom senere Simmes), blev Freeman 19. Januar 1579; optaget i Raadet 1. Juli 1598, modtog selv Lærlinge 29. Sept. 1582 og 25. Marts 1585. Begge disse Lærlinge blev sendte til andre Mestre 6. Dec. 1585. Ny Lærling 1. Febr. 1591 og 2. Febr. 97 (vedkommende jaget bort 7. Juni 1602 for untruth and misbehaviour). Atter nye Lærlinge $\frac{2}{2}$ 99, $\frac{25}{12}$ 1601 (løb bort), $\frac{7}{6}$ 1602, $\frac{2}{2}$ 1604, $\frac{29}{9}$ 1604. Han har vel været født ca. 1557. Ling skal ifølge Sidney Lee og Flere, skønt bogtrykkeruddannet, intet Trykkeri have haft, men hans Virksomhed som Forlægger stiller ham over Roberts.

Ling har ikke faa Konflikter med Lauget og Myndighederne. 3. August 1584 blev han idømt en Bod paa 12d. for uberettiget Udgivelse af en Bog *Calvin upon the Philippines*. 18. Febr. 94 ny Bod for at have forhandlet (buying) og kolporteret (dispersing) »psalmes disorderly printed«. Den 4. Marts 1603 bliver han sammen med 27 Andre, over Halvdelen af Lauget, mulkteret for at have forhandlet et Skrift »Humorous letting blood in the vein«, som var blevet forbudt og brændt i 1. Oplag. 14. April 1603 rammes han atter sammen med 13 Andre af Lovens Arm »according to an order set down concerning the *basilicon Doron*«. Den 5. Dec. samme Aar bliver han sammen med Smethwicke (hvorom nedenfor) og J. Browne mulkteret for 10 sh. for at have trykt en Bog *The wonderful Year* uden Tilladelse eller Indførsel i Protokollen. Hans største Sag, hvis Præmisser er ukendte, indføres i Registret 3. Sept. 1604, paalagt i Følge order of the Court, »as appeareth in the book of orders«. Bøden var paa 10 £ og blev betalt 1. Okt. s. A.

Lings Virksomhed som Forlægger omfatter ikke noget særdeles stort Antal Skrifter. Han indfører d. 13. Okt. 1597 *Politeuphuia, Wits Commonwealth* af J. B., nemlig John Bodenham; Bogtrykkeren var Roberts. (Se St. R. III 93. V 189.) Det var første Del af en Række Aforismer som Ling selv synes at have haft Ideen til. Som anden Del udkom 1598 Francis Meres' berømte »Litteraturhistoriske Smuler«: *Palladis Tamia, Wit's Treasury: being the Second Part of Wit's Commonwealth* (St. R. III 125. 420. 621 V 193), men som det synes ikke paa Lings Forlag. Den angives at være »Printed by Peter Short for C. Burbye«.

Burbye's Enke overdrog den 16. Okt. 1609 til en vis Welby sammen med 1. Del; begge Bind blev 2. Marts 1618 afstaaet til Boghandleren Snodham — 3. Del af det essayistiske Foretagende udkom 1599. Det fik Titlen *Wit's Theatre of the little World*. Printed by J. Roberts for N. L. Dette Skrift blev ikke indført i Boghandlerregistret. Maaske Patentet kunne gælde alle tre Dele.

Nicholas Lings sidste Indførelse i dette Register var 22. Jan. 1607: Master Linge Entred for his copie by Direceon of a Court, and by bergaine and assignement of master Seton under his hand writing datum 16 octobris 1606 Sir Thomas Smythes book intituled The common wealth of England . . . Vid. — Og samme Dato: Entred for his copies by direceon of A Court and with consent of Master Burby under his handwriting These III copies. viz. *Romeo and Juliett* | *Loues Labour Loste*. | *The taming of a shrew*. — Love's Labour's Lost »As it was presented before her Highness this last Christmas. Newly corrected and augmented by W. Shakespeare. Imprinted at London by W(illiam) White for Cuthbert Burby« var ikke indført i Stationers' Register. B. A. P. van Dam, *William Shakespeare, Prosody and Text* (1900), p. 418, mener der har været en stenografisk stjaalen Kvarter. Se endvidere J. Dover Wilsons Udg. af *L. L. L.*, 1923, pp. 99 f. — *Taming of a shrew* er vel det for-shakespeareske Stykke; hans eget blev først trykt i Folioen, *the shrew!* (jfr. Arber III 337). — *Romeo og Julie* fra 1599 var ligeledes gaaet uden om Stationers' Register og betegnes ligesom *L. L. L.* som »newly corrected and augmented«.

Men de samme 3 Stykker afstod han, tillige med »A booke called Hamlett«, d. 19. November 1607 til John Smeth(w)ick (Arber IV 365), og denne Forlægger fortsætter hans Firma. Lings Forlagsmærke findes kun paa de to Shakespeareske Kvarter som er Stridens Æble.

Den tredje Bogmager vi finder paa Hamlets Titelblad, JOHN TRUNDELL eller Trundle, er efter den almindelige Opfattelse en meget ringere Mand end Roberts og Ling. Man gør dog vel i ikke at overdrive Forskellen mellem disse Næringsdrivende, som var og blev i smaat Format og vel kun bjærgede sig igennem ved et udstrakt Sammenhold. — Ben Jonson kunde nævne Trundells Navn i sin Komædie *Every Man in his Humour* (1. Akts 2. Scene; indført i St. R. 4. August 1600), som en bekendt Størrelse: »Well,

if he read this (letter) with patience I will be gelt, and troll ballads for Master John Trundle yonder, the rest of my mortality.«

Trundell, af Hartfordshire, Lærling 24. Juni 1589 og Freeman 1598, optræder første Gang i Boghandlerregistret 27. Juli 1603 med et Lejlighedsskrift »A Relation of many visitations of the plague«. Saa fortsætter han 2. Maj 1605 med en Ballade »The lyfe and death of Gamaliel Ratsey a famous thief of Englande executed at Bedford 27 marcii 1605« og 17. Juni s. A. et MS om »the Late bloody fight at sea between the Spaniardes and the Hollanders before Dover«; den fik kun med Tøven Laugets blaa Stempel. — 19. Sept. 1605 tager han sammen med Ed. Aldee og Jos. Hunt Patent paa et Lejlighedsskrift »Oxfordes Triumph in the Royal entertainment of . . . the Queen . . . with the Kings Oration etc.«. Den 27. i samme Maaned »Estate of Russia«, ligeledes en avisagtig Produktion. Den 9. Dec. s. A. Balladen »The Duelle, A Papist in Armes —«. Den 8. Jan. 1606 »The Picture of Nobodye« og 12. Marts s. A. »No bodie and somme bodie«; 13. Maj s. A. optræder han tilsyneladende med en større Artikel: »A Comedie called The fleare«, hvis det nu er en Komedie og ikke blot en Vise af hans sædvanlige Slags. Men han havde til Kompagnon J. Busbie, og den 21. Nov. overdrager han sin Part i Stykket til denne og Arthur Johnson. — 7. Marts 1607 indskriver han et nyt journalistisk Skrift *Diuerse Lamentable fiers* (Ildebrande) og med en Pamflet *The bible Bearer* d. 18. Juli 1626 slutter hans Bidrag til Boghandlerregistret.

Maaske har Trundell en kort Tid haft Butik, men er for det meste blot kørt rundt med sine Viser paa en Vogn. Kun een eller to Gange er han kommen i Forbindelse med dramatisk Litteratur.

Endnu en fjerde Bogmager er bleven sat i Forbindelse med *Hamlet*, nemlig VALENTINE SIMMES, der virkede i London ca. 1585—1622. Han blev Lærling 1576 hos en Boghandler Henry Sutton i London, og blev efter eget Ønske afstaaet til den før omtalte Bogtrykker Henry Bynneman, hos hvem ogsaa Ling var Lærling. I 1584 overtog han vist dennes Trykkeri og Suttons Enke. Men til dette Held sluttede sig snart en Del Fortrædelighed. I 1589 blev han arresteret for Medviden og Medvirken i den saakaldte Marprelate-Affære. 1595 blev han knaldet for at trykke en uautoriseret Skolebog; hans Typemateriale blev efter Dom

smeltet og hans Lærling overtaget af James Roberts. Maaske var Smeltningen kun et Skin. 1599 var han iblandt de fjorten Bogtrykkere, der modtog Paalæg om ikke at trykke Satirer og Epigrammer. Han skal ogsaa have trykt en Satire mod Walter Raleigh og skal af en Biskop være bleven advaret med at denne kunde have ladet ham hænge hvis det passede ham.

Simmes trykte i 1597 *Richard II* (fuldt Navn), og *Richard III* (do.), i 1598 atter *Richard II* (fuldt Navn), i 1600 *Much Ado* (»V. S.«), s. A. *Henry IV*, 2. Del (»V. S.«), 1604 *Henry IV*, 1. Del (Newly corrected by W. Shake-speare; fuldt Navn). Han afstod 1619 en Del af sine Patenter til Edward Griffin, og blev smidt ud af Lauget efter Ordre af the High Commissioners. Simmes' Materiale karakteriseres som godt men second hand. Det er vel tænkeligt, at han har haft noget Maskepi med James Roberts og at denne foruden hans Læredreng ogsaa har faaet hans — usmeltede — Typer. I det mindste ligner hans Bøger Roberts' meget. — De omtalte Titelblade findes i Pollards før omtalte Folioværk; flere, men utilstrækkelige Oplysninger i R. B. McKerrow's *Dictionary of Printers* (1910).

III.

Disse tre eller maaske fire Herrer kommer i Berøring med *Hamlet* omkring 1602—04. Roberts og Ling havde flere Gange haft fælles Forretninger, Roberts og Simmes kendte hinanden nøje, Simmes og Ling var Lærlinge fra samme Trykkeri. Ene Trundell vides ikke at have været i Kompagni med Nogen af dem før eller senere. Han var den Yngste af dem Alle, og den mindst ansete.

Den 26. Juli 1602 anmeldte altsaa Roberts til Registret et Skrift kaldet *The Revenge of Hamlett Prince Denmarke*. Anledningen har efter Forskernes Mening været den Succes Shake-speares Stykke nylig havde haft. Vil man kløve Haar, kan man naturligtvis tænke sig, at Stykket endnu ikke har været opført, og at der i Protokollen sigtes til det gamle *Hamlet-Dramas* Opførelse, at altsaa Tilføjelsen »as yt was latelie acted by the Lord Chamberleyne his servantes« er en poetisk Frihed; thi det tør ikke antages, at det gamle *Hamlet-Drama* var blevet opført lige for det nye. Alting taler dog nærmest for, at det er det nye *Hamlet-*

Drama, Shakespeares, som Roberts hentyder til. Han havde selv Plakatprivilegiet, og maatte derfor kaldes vel underrettet.

Men derfor *kunde* han vel nok fremlægge et Manuskript som indeholdt den falske *Hamlet*, Thomas Kyds gamle Stykke. En Analogi har man nogle Aar senere i Offentliggørelsen af det gamle *Leir-Drama*. Hos os har derfor Vald. Østerberg gentagne Gange hævdet, at Roberts, som tog Privilegiet, og som 1604 udgav den lange *Hamlet-Text*, var skyldig i et lettere Bedrag, og i 1602 havde tænkt at profitere af Opførelsen ved at udgive en falsk *Hamlet*.

Arber mente, at der virkelig var udkommen en *Hamlet* 1602, nu tabt. Det er dog en ubeviist og overflødig Hypothese. Men i 1603 sker der noget Underligt. I 1603, paa et Tidspunkt der maa være senere end den 17. Maj, da Shakespeares og Burbage's Selskab ophøjes til »his Highnesse servants«, udsendes der en forkortet og havareret Udgave af Shakespeares Stykke under Titelen *The Tragicall Historie of Hamlet Prince of Denmarke*, med løbende Klummetitel *The Tragedie of Hamlet*. Som Udgivere er ansat »N. L. and Iohn Trundell«; ingen Bogtrykker. Laugsregistret viser ingen ny Tilmelding, ejheller kommer der nogen Protest fra Roberts' Side.

Kvartoen antoges tidligere at være et Tryk af Roberts'. Men Pollard hævdede i sin ofte omtalte, epokegørende Bog in fol. S. 52: Printer identifiable by ornament and type as Valentine Sims; og sammesteds S. 73 f. opregner han en lang Række af Simmes' Bøger med det samme »clumsy« Ornament siden 1597. Desværre giver han ikke noget typologisk Bevis, men nøjes med dette Ornament, som dog er efterlignet i mange andre elizabethanske Tryk, men altsaa her har et umiskendeligt Simmesk Snit. Sæt nu Simmes havde afstaaet denne fatale Røsken til Roberts! eller omvendt! Man maa meget haabe Beviset holder.

Thi er Bogen alligevel trykt hos Roberts, synes Sagen lige ud ad Landevejen? At Roberts' Navn ikke staar paa Titelen, er jo hverken mere eller mindre sært end at Simmes' mangler.

Men i 1604 kommer der en ny Udgave — nogle Exemplarer med 1605 paa Titelbladet — med Ling som Ene-Forlægger og Roberts som Trykker. Trundell er forsvunden. Den nye Udgave er forøget indtil det Dobbelte, og meget forbedret, men har dog i et vist Omfang brugt den forrige som Forlæg.

I 1607, under 19. November, bringer Stationers' Register en Tilførsel om, at John Smythick har overtaget »these bookes following Which dyd belonge to Nicholas Lyng«, deriblandt som Nr. 6 a booke called Hamlett, og i 1611 udsender Smethwick en tredje Kvarter, senere endnu en.

Roberts maa altsaa antages at have haft et eller andet MS i 1602. Colliers og Andres Formodning om at det blot drejede sig om en Indbetaling er i hvert Fald kun en Formodning, man tør bruge i Nødsfald.

Titelen er et lille Problem, men neppe saa interessant som Österberg vil gøre det til. At den har et *Reuenge* med, som ikke kommer paa Titelbladet af de to Kvarter, kan forklares paa mere end een Maade, eller eventuelt ikke forklares, det gør saamænd ikke saa meget! Mange elizabethanske Stykker, ogsaa nogle af Shakespeare, har mere end een Titel — og man kunde ikke godt i dette Tilfælde sætte begge Titler i Titelfeltet, dertil lignede de hinanden for meget. Det mest sandsynlige er at Roberts har givet sit MS *den Titel hvorunder Shakespeares Drama blev opført* i 1602, og som han antagelig selv har sat paa Komediaplakaten. Det er vel muligt, at det gamle Stykke ogsaa har heddet *The Revenge of Hamlet*.

Österbergs Mening var, at Roberts havde forandret Beslutning under Paavirkning af sin Forretningsven Ling. Trundell skulde have skaffet eller lovet Ling et MS gennem den Skuespiller (»Marcellus«) som uden Tvivl har leveret Stoffet til Kvartudgaven 1603. Under disse Forhold skulde Roberts og Ling have fundet det i deres fælles Interesse at trække det Haandskrift tilbage som altsaa efter Österbergs Tro indeholdt Kyds Stykke.

Herved skulde Vanskelighederne kunne forklares: Ordlyden af Indførelsen med *The Revenge* i Titelen, Udeblivelsen af det indskrevne Arbejde, Roberts' passive Holdning over for den ældste Kvarter, senere hans Medvirken som Lings Bogtrykker, Manglen af ny Protokollering, den stiltiende Indrømmelse af Lings Ejenhedsret. Hvis Trundell havde skaffet Manuskriptet, var det jo ogsaa naturligt, at han blev smidt ud, naar Produktets Slethed kom for Dagen.

Imod denne Konstruktion taler dog 1° det usikre Argument med Stykkets Titel. 2° vor faktiske Uvidenhed om Roberts' og Lings Forhold til hinanden 1602. 3° vor afgjorte Uvidenhed om

Trundells Part i Foretagendet. Hvem garanterer imod, at han først havde solgt Roberts Marcellus' Manuskript.

Mest naturligt synes det, at Ling og Trundell, hvordan de nu har skaffet sig den mundtligt indhentede Transkription af Stykket, ikke har vidst Besked om Roberts' Protokollering. Vi maa saa lade staa hen, hvad Manuskript denne Herre har disponeret over i 1602. Efter at være gjort fuldtud bekendt med den daarlige Udgave 1603, har han maaske draget Ling til Ansvar, og det er saa kommet til et Forlig mellem dem, som er resulteret i den forbedrede Udgave 1604 og i en privat Afstaaelse af Privilegiet fra Roberts til Ling. Men der *kan* altsaa allerede have fundet Forhandlinger Sted i 1602. Og Fremkomsten af Udgaven 1604 vidner i alt Fald om Utilfredshed med den fra 1603.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Historisk-filologiske Meddelelser
(Dan. Hist. Filol. Medd.)

Bind 27 (kr. 33.00)

kr. ø.

1.	CHRISTENSEN, ARTHUR: Essai sur la démonologie iranienne. 1941	6.00
2.	WULFF, K.: Über das Verhältnis des Malayo-Polynesischen zum Indochinesischen. 1942.....	12.00
3.	JØRGENSEN, HANS: A Grammar of the Classical Newārī. 1941..	7.50
4.	JESPERSEN, OTTO: Efficiency in Linguistic Change. 1941. Second Edition 1949	6.00
5.	IVERSEN, ERIK: Two Inscriptions concerning Private Donations to Temples. 1941.....	3.00

Bind 28 (kr. 38.00)

1.	PEDERSEN, HOLGER: Tocharisch vom Gesichtspunkt der indoeuropäischen Sprachvergleichung. 1941. Zweite Auflage 1949..	25.00
2.	HENDRIKSEN, HANS: Untersuchungen über die Bedeutung des Hethitischen für die Laryngaltheorie. 1941	6.00
3.	ERICHSEN, W.: Demotische Orakelfragen. 1942.....	3.00
4.	WULFF, K.: Acht Kapitel des Tao-tê-king. Herausgegeben von Victor Dantzer. 1942.....	12.00

Bind 29 (kr. 34.50)

1.	HAMMERICH, L. L.: Clamor. Eine rechtsgeschichtliche Studie. 1941	12.00
2.	SANDER-HANSEN, C. E.: Der Begriff des Todes bei den Ägyptern. 1942	2.50
3.	BIRKET-SMITH, KAJ: The Origin of Maize Cultivation. 1943	4.50
4.	CHRISTENSEN, ARTHUR: Le premier chapitre du Vendidad et l'histoire primitive des tribus iraniennes. 1943.....	6.50
5.	HANSEN, AAGE: Stødet i Dansk. 1943	9.00

Bind 30 (kr. 39.50)

1.	WESTRUP, C.W.: Recherches sur les formes antiques de mariage dans l'ancien droit romain. 1943	6.00
2.	PEDERSEN, HOLGER: Zur Tocharischen Sprachgeschichte. 1944	3.00
3.	BUSCHARDT, LEO: Vrtra. Det rituelle Dæmondrab i den vediske Somakult. 1945	10.00
4.	PEDERSEN, HOLGER: Lykisch und Hittitisch. 1945. Zweite Auflage 1949	8.00
5.	JØRGENSEN, PETER: Über die Herkunft der Nordfriesen. 1946..	16.00

Bind 31 (kr. 57.50)

1.	BOCK, KARL N.: Mittelniederdeutsch und heutiges Plattdeutsch im ehemaligen Dänischen Herzogtum Schleswig. Studien zur Beleuchtung des Sprachwechsels in Angeln und Mittelschleswig. 1948.....	24.00

	kr. ø.
2. WESTRUP, C. W.: Notes sur la sponsio et le nexum dans l'ancien droit romain. Le nouveau fragment des Institutes de Gaius. 1947	2.00
3. HAMMERICH, L. L.: Laryngeal before Sonant. 1948.....	12.00
4. ERICHSEN, W.: Eine ägyptische Schulübung in demotischer Schrift. 1948	3.50
5. JOHANSEN, J. PRYTZ: Character and Structure of the Action in Maori. 1948	7.00
6. HATT, GUDMUND: Asiatic Influences in American Folklore. 1949 .	9.00

Bind 32

(uafsluttet/en cours de publication)

1. KABELL, AAGE: Don Pedro. 1949.....	8.00
2. NEUGEBAUER, O.: The Astronomical Treatise P. Ryl. 27. 1949... .	3.00
3. LITTMANN, ENNO: Mohammed im Volksepos. Ein neuarabisches Heiligenlied aufgezeichnet, herausgegeben und übersetzt. 1950.	8.00
4. HAMMERICH, L. L., und JUNGBLUTH, G.: Der Ackermann aus Böhmen. I. Bibliographie; Philologische Einleitung; Kritischer Text mit Apparat; Glossar. 1951	15.00
5. PEDERSEN, HOLGER: Die gemeinindoeuropäischen und die vorindoeuropäischen Verschlusslaute. 1951.....	2.00
6. BECH, G.: Grundzüge der semantischen Entwicklungsgeschichte der hochdeutschen Modalverba. 1951	3.00
7. RUBOW, PAUL V.: Hamlet og Boghandlerne. 1952	1.00

Bind 33

(uafsluttet/en cours de publication)

1. BLINKENBERG, ANDREAS: Le problème de l'accord en français moderne. Essai d'une typologie. 1950	12.00
2. FRIIS, AAGE: Kong Oscar II's Forhold til Danmark, det nord-slesvigske Spørgsmaal og danske Venner. 1950.....	1.50